

LAUSUNTO

30.6.2017

Opetus ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa ohjelmaluonnokseen Ehdotus Museopoliittiseksi ohjelmaksi Heinolan kaupungilta 24.3.2017.

Heinolan kaupungin Liikunta- ja kulttuurilautakunta on 12.4.2017 pitämässään kokouksessa valtuuttanut museonjohtaja Terhi Pietiläisen valmistelemaan lausunnon Ehdotuksesta museopoliittiseksi ohjelmaksi Opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Heinolan kaupunki/Heinolan museot lausuu ehdotuksesta seuraavaa:

Pidämme museopoliittisessa ohjelmaehdotuksessa vuodelle 2030 esitettyjä visiota ja arvoja kannatettavina. Myös toimenpide-ehdotukset ja toivotut vaikutukset ovat linjassa museomme toimintasuunnitelman kanssa.

Ymmärrämme museopoliittisen ohjelman museoalan yhteiseksi, laaja-alaiseksi visioksi vuoteen 2030, joka näyttää suuntaa toiminnalle ja helpottaa ja tukee museoiden uudistumista ja toimintatapojen parantamista toimintaympäristön muuttuessa. Esimerkiksi globalisaatio, digitalisaatio, maahanmuutto, maassamuutto, muutokset alueellisissa palveluverkoissa ja resurssien riittävydessä vaikuttavat toiminnan taustalla entistä enemmän tulevaisuudessa. Ehdotuksessa nousevat esille museon monet mahdollisuudet tunnistaa ja vastata asiakkaidensa tarpeisiin erilaisilla linjatuilla toimenpiteillä, joilla on sekä museoiden ylläpitäjien, rahoittajien että käyttäjien tuki. Museopoliittinen ohjelma linjaa keskustelua tulevaisuudessa myös uusien toimijoiden, osallistujien ja kumppaneiden kanssa.

Toivomme kiinnitettävän huomiota erityisesti seuraaviin näkökohtiin museopoliittisen ohjelmaehdotuksen valmistelussa:

Kohtaamiset ja kumppanuudet

Toivomme, että kunnallisesti ylläpidetyn museon ja sen kokoelmat nähdään mahdollisuutena tuottaa monipuolisia palveluja asiakkailleen, esimerkiksi kulttuuriperintö- ja taidekasvatusta sekä tietoa ja elämyksiä. Tarvitsemme alan yhteistä visiota ja toimenpiteitä uuden yhteistyön kehittämiseen erilaisten kumppaneiden kanssa. Sellaisia ovat niin alueen julkiset kasvatus- ja sivistystoimijat, yksityiset yrittäjät kuin kolmas sektori. Monille asiakasryhmille suunnatut museopalvelut voivat toteutua vain kyllin laaja-alaisen yhteistyön kautta. Uusien toimintamallien omaksuminen edellyttää tukea ja varta vasten muutokseen kohdennettuja resursseja. Museon eri tehtäviin ja rooleihin liittyvää ymmärrystä tulisi laajentaa yleisellä tasolla. Asiakkaan osallistaminen ja kumppanuudet ovat mahdollisuuksia varsinkin henkilöstöltään pienen kokoluokan museolle, mutta niillä ei voida korvata museon perustoiminnan kuten kokoelmatyön tai tallentamisen resursointia. Yhteistyössä tulisi korostaa vastavuoroisuutta. Museon luotettavuutta ja tietoperustaisuutta mahdollisuutena yhteistyössä tulee vaalia.

Osaava ja oppiva museoala

Museoalan työntekijöiden ja toimijoiden monipuolinen osaaminen ja mahdollisuus oppia uutta

jatkuvasti digitalisaation vaikuttaessa voimakkaasti yhteiskuntaan ja kulttuuriin turvaavat alan pysymisen vetovoimaisena ja sisältöjen laadukkuuden. Myös museoalan arvostukseen tulee osaamisen avulla kiinnittää huomiota. Joustavia tapoja kouluttautua, mentorointia ja pääsyä vertaisoppimisen kannalta hedelmällisiin ympäristöihin ja hankkeisiin tulee tukea nykyistä enemmän. Henkilöstön erityisosaaminen (myös työkokemus tai esimerkiksi perehtyneisyys kokoelmien erityisaihealueisiin ja sisältöihin) voivat olla merkittävä tekijöitä museon profiloitumisessa. Erityisosaamisen ja tiedon siirtymiseen niin sukupolven vaihdoksissa kuin vertaisoppimisessa alan sisällä olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota. Esimerkiksi vertaisoppimiseen ja vaihtoihin voitaisiin kehittää kannusteita. Museoiden toiminnan laajentuessa myös työkenttä muuttuu haasteellisemmaksi. Asiakkaiden osallistamisen ja uusien kumppanuuksien luominen ovat haastavia toiminta-alueita ja ne tulisi huomioida alan täydennys- ja muussa koulutuksessa.

Museoiden kokoelmat esille ja käyttöön

Kokoelmiin liittyvä tutkimustieto on museon asiakaspalvelun toiminnan perusta. Museoita tulisi tukea tutkimuksen resursoinnissa eikä museoiden pitäisi joutua esimerkiksi resurssien puutteen vuoksi tinkimään tietoperustaisuudesta. Lyhytjänteinen tapahtumallistuminen matkailijoiden houkuttelemiseksi ei saisi muodostua kilpailijaksi kokoelma- ja tallennustyön ja tutkimuksen pitkäjänteiselle kehittämiselle museossa vaan pitäisi löytää kestäviä ratkaisuja sovittoa uusia tehtäviä museon perinteisiin tehtäviin. Vaikka toiminnalle välttämättömät kokoelma- ja tallennustyön tulokset eivät näy välittömästi, ne ovat myös olennaisia museon yleistyön kehittämisessä. Myös paikallisen aineettoman kulttuuriperinnön ja nykyperinteen merkitys olisivat hyvä linjata selkeämmin museon tehtävissä. Museokokoelmien tutkimusresurssit olisi turvattava jatkossa ja niitä voitaisiin innovoida myös yhteistyössä. Toimivia, käytännöllisiä ja kestäviä säilytysmahdollisuuksia tulee tukea, samoin joustavaa ja sujuvaa kokoelma- ja näyttelytyötä ilman korkeita kuljetuskustannuksia. Kokoelmakeskusten pitkän aikavälin kustannusriskit suhteessa hyötyihin tulee selvittää tarkoin. Museoiden vaikuttavuutta ja merkitystä voisi tarkastella myös kokoelmiin liittyvän kulttuuriperintökasvatuksen tulosten kautta. Niin museon ylläpitäjille kuin asiakkaille museon tallennus- ja kokoelmatyövästuu sekä kulttuuriperintökasvatus museon ydintehtävinä tulisikin tehdä näkyvämmiksi. Nyt toimintaa arvioidaan herkästi lähinnä vain näyttelykävijöiden ja muiden ulospäin näkyvien toimintojen kautta. Museoviraston laatiman uuden arviointimalli vaikuttaa hyvältä apuvälineeltä kehittää mittareita.

Digitaalisuus mahdollisuuksien avaajana

Museokokoelmien digitointi on välttämätöntä kokoelmien laajemman saatavuuden tai esteettömän käytön vuoksi. Pitkällä aikavälillä uusien digitointiohjelmien käyttöönottoon liittyy kuitenkin museon kannalta väistämättömiä taloudellisia panostuksia, jotka tulisi huomioida pitkäjänteisessä suunnittelussa. Koulutuksen ja yhteisten tallennustietokantojen koordinointi esimerkiksi vastuumuseoiden kautta olisi järkevää myös tulevaisuudessa. Keskitetyt ohjelmaratkaisut digitoinnin osalta eivät saisi muodostua kustannuksiltaan liian korkeiksi (esimerkiksi lisenssimaksut tai käyttömaksut). Museoiden omien kokoelmien sujuva käyttö tulisi varmistaa myös jatkossa. Museon kokoelmien digitoinnin vaikuttavuuden tavoitteita ja mittareita olisi hyvä selkiyttää säännöllisesti teknologian muuttuessa ja käyttäjien mieltymysten muuttuessa yhä nopeammin.

Uudistuvan vahva ja vaikuttava museokenttä

Näemme museot tällä hetkellä jo varsin profiloituneina. Kunnallisilla museoilla on takanaan usein oma pitkäjänteinen toiminnan kehittämisen vaihe ja erityinen historiansa. Niin museon profiloitumisesta, uusista ansaintalogiikoista kuin laaja-alaisen palveluvastuun suhteesta ja haasteista tulisi edelleen käydä avointa ja rakentavaa keskustelua. On tärkeää, että museoiden

työnjakoa ja yhteistyötä kehitetään esimerkiksi kokoelmien hoidon osalta johdonmukaisemmaksi. Silti museon oma profiili ja toimintakyky nousevat kokoelmien ja toimintaympäristön erityislaadusta sekä historiasta, mikä tulisi muistaa. Monialaisuus ja osaaminen sekä joustava asiakastarpeisiin reagoiminen korostuvat erityisesti ns. pienten museoiden toiminnassa. Vastaavasti toiminnan laajentamiselle ja monipuolistamiselle tulevat nopeasti rajat vastaan ilman riittävää resursointia. Museon omien kokoelmien luovaan käyttöön sekä valtakunnalliseen että kansainväliseen verkostoitumiseen tulisi kannustaa painokkaammin. Hiljattain Museoviraston johdolla uudistettu arviointimalli on erinomainen askel arvioida toimintaa monipuolisemmilla kriteereillä.

Kestävyyttä ja joustavuutta rahoitukseen

Museon rahoituksen kestävyyden ja joustavuuden ohella julkisen rahoituksen tulisi olla tasavertaista ja huomioida vaikuttavuutta. Museosta olisi puhuttava ennenkaikkea monipuolisena resurssina toiminta-alueelleen ja ylläpitäjälleen. Museon profiloituminen ja erikoistuminen esimerkiksi kokoelmien ja näyttelyiden osalta ovat museon oman tulonhankinnan ja asiakaskunnan ylläpitämisen edellytyksiä ja tässä mielessä laaja-alainen, eri asiakasryhmät huomioivan, matalan kynnyksen palvelujen kehittäminen on haaste. Museoiden ansainnan kehittämisen kannalta olisi tärkeää myös osaamisen tukeminen erityisesti museon uusien kumppanuuksien rakentamisen, yhteistyömuotojen ja rahoitusmallien osalta.

Museolaki ohjaa ja säätelee

Museolain tulisi jatkossakin turvata museoiden ammatillisuus ja sitä kautta toiminnan kehittämisen pitkäjänteisyys sekä turvata yhteiskunnan kulttuuriperintövastuu.

Heinolassa 30.6.2017 Terhi Pietiläinen Museonjohtaja